

8.35x35.77	1	עמוד 11	הארץ - כותרת	30/03/2021	76755629-7
84260 - המרכז הבינתחומי הרצליה					

ההישגים מרשימים, הכיוון שלילי

אודי אבנטל

ימים אלה, כשהממשל האמריקאי פועל לחזור להסכם הגרעין, ישראל שבה ומתייצבת נגד המהלך, ואף מאותתת כי היא מכינה חלופות צבאיות לבלימת התגרענות איראן. גם באזור ישראלי מובילה את המאמץ לעצור את ההתבססות של איראן ובניין הכוח של שלוחיה.

בעשורים האחרונים יכלה ישראל לרשום לעצמה שורת הישגים בהגדלת המודעות הבינלאומית לאיום הגרעין האיראני וברייתום העולם לבלימתו. זכורות אזהרותיו של אפרים סנה בעניין זה מעל בימת הכנסת, בתחילת שנות ה-90. מאז יש לישראל תפקיד מוביל במאבק על הנראטיבים בזירה הבינלאומית ובשכנוע כי פרויקט הגרעין של איראן נועד למטרות צבאיות. חשיפת מסמכי ארכיון הגרעין ב-2018 הוכיחה לעולם, כי לאיראן היתה תוכנית סודית לייצור פצצה גרעינית.

במשך השנים ישראל חלקה מדיעין והערכות עם מדינות העולם על פעולות אסורות של איראן. הוכחות שחשפה הובילו את הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א) לדרוש מאיראן הסכמים על פעולות עבר חשודות באתרי גרעין לא מוצהרים. לישראל נודעה השפעה רבה גם בעניין הלחצים שהופעלו על איראן. בדחייה פה ישראלית הטילה ארה"ב, לראשונה, סנקציות על איראן ועל גורמים שנמצאים בקשר מסחרי עמה, באמצע שנות ה-90. בתחילת העשור הקודם – באמצעות איתותים על כוונה לפעול צבאית נגד תשתיות הגרעין באיראן – ישראל הניעה את ארה"ב להציב מול טהראן איום צבאי אמין, להתחייב למנוע את התגרענותה ולהחריף את הסנקציות נגדה.

לכסוף, במהלך שנוי במחלוקת, יצאה ישראל למאבק נגד הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית, מפני שסברה כי הישגיו אינם מספקים. המערכה הישראלית נגד ההסכם, ששיאה בחשיפת ארכיון הגרעין, היתה בין הגורמים שדחפו את ממשל דונלד טראמפ להודיע על נטישת ההסכם, ולבנות מחדש את משטר הסנקציות נגד איראן, הנוקשה ביותר אי פעם.

בחשבון כולל נראה כי הצלחת ישראל להעלות למודעות את בעיית הגרעין של איראן, לא עצרה את איראן והסבה יותר נזק מתועלת

ואולם, על אף הישגי ישראל, פרויקט הגרעין האיראני המשיך להתקדם. טהראן הצליחה להציב כעובדות מוגמרות את מתקני הגרעין שלה, שנחשפו בהדרגה, ואת התקדמותה הטכנולוגית והשתמש בהם כמנוף במשא ומתן מול המעצמות. ההכרה הבינלאומית בזכותה של איראן להעשיר אוראניום קיבלה תוקף בהסכם הגרעין ב-2015, הסכם שסיפק לאיראן הישג דרמטי, כאשר קבע כי רוב המגבלות על תוכנית הגרעין שלה יוסרו אחרי 15 שנים.

גם במאבקה נגד התחזקות איראן באזור, במסגרת המערכה שבין המלחמות (מב"מ), רשמה ישראל הצלחות בעיכוב, שיבוש וסיכול התוכניות האיראניות, אך לא הצליחה לשכנע את טהראן, כי מאזיצי ההתבססות שלה בסוריה והסיוע להתעצמות של חיובאללה מויקים לאינטרסים שלה. יתרה מכך, בשנים האחרונות נראה כי המב"מ שמנהלת איראן, ובניין הכוח של שלוחיה, גדלים ואף מתרחבים לזירות נוספות דוגמת עיראק ותימן.

בשורה התחתונה, ההצלחה של ישראל בכלימת איראן נמצאת על ציר מגמה שלילי. ממדינה שהקפיאה את תוכנית הגרעין ב-2003, איראן מחזיקה כיום בתשתית העשרה משמעותית, באישור והכרה בינלאומיים. ממדינה שסבלה ממצוקה אסטרטגית בתחילת שנות 2000 וחששה מכיתור אמריקאי לאחר כיבוש אפגניסטאן ועיראק, היא נהפכה למדינה המיישמת בעצמה אסטרטגיה של כיתור ישראל וסעודיה, ועומדת בראש מחנה רדיקלי, הפועל כמערכת צבאית ומדינית.

לנוכח המאזן האסטרטגי הכולל, נדמה כי על ישראל לבחון אם לא הגיעה העת לרענן את תפישותיה בסוגיית איראן ולגבש חלופות חדשות. התייצבות בעמדת הסמן הימני, התמקדות ביעדי מקסימום, וציפייה לממשם הן בתחום הגרעין והן באזור – לא סיפקו את ההישגים הדרושים. הגישה הזאת, שהושפעה ממדיניותו של טראמפ, אינה ריאליסטית ומקרכת את הפיכת הבעיה האיראנית ל"בעיה ישראלית". האתגר האיראני גדול ומורכב מדי, בוודאי בשביל יכו"ל ותיה של ישראל, מכדי שייפתר באופן סופי במהלך נחירץ אחד. נראה כי לפחות בשיח עם ארה"ב על ישראל להתעלות מעל לגישה של "מקסימום לחץ" להשגת "מקסימום יעדים" – משוואה שמצטיירת כמדיניות של "הכל או לא כלום", המובילה למבוי סתום. במקום זאת, נדרשת אסטרטגיה דיפרנציאלית, הכוללת סדר יעדי פרויות, שילוב בין מרחבי גמישות ל"קווים אדומים", מהלכי בליימה ותמריצים, ובעיקר הסדרים בהובלת המעצמות, גם אם חלקיים וזמניים, הן בסוריה והן בעניין הגרעין. בהעדר הישגים מהותיים לאורך זמן, מרחב התמרון של ישראל יצטמצם והאופציה הצבאית, שאינה מיטבית ומחיריה כבדים, תהפוך בהדרגה לחלופה היחידה לעצירת ההתקדמות של איראן בתחום הגרעין.